

УДК 159.923

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2025.2.20>**Оксана ФУРМАН**

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: 0000-0002-7082-9717

Тетяна НАДВИНИЧНА

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: 0000-0001-7286-2150

Арсен ГОЛОТА

аспірант кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: 0009-0008-7971-3017

АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАДАЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ УНІВЕРСИТЕТУ

У статті проаналізовано можливості реалізації акмеологічного підходу в діяльності психологічної служби закладу вищої освіти в контексті сучасних змін в освітньому середовищі. Акцентовано увагу на важливості задачного підходу як методологічної основи, що дає змогу ефективно організовувати професійну діяльність психолога, спрямовану на підтримку особистісного та професійного зростання студентської молоді. Зазначено, що такий підхід передбачає трансформацію зовнішніх труднощів студентів у внутрішньо прийнятні завдання, які мотивують до саморозвитку, формування рефлексивності, емоційної зрілості та усвідомленого професійного вибору та подальшого навчання в університеті. Ключовим елементом дослідження визначено оргтехнологічну модель діяльності психологічної служби, яка реалізується через чотири змістові модулі: інформаційно-пізнавальний, нормативно-регулятивний, ціннісно-рефлексивний і духовно-реалізаційний та спроможна забезпечити цілісну, етапну й змістовно насичену роботу фахівців психологічної служби зі здобувачами освіти. Показано, що психологічна служба виконує не лише консультативну функцію, а й виступає каталізатором розвитку внутрішнього потенціалу особистості, формування її суб'єктності та відповідальності. Доведено, що системна робота ПСУ в контексті задачного підходу сприяє створенню розвивального освітнього середовища, у якому особистість студента поступово переходить від адаптації до активного самовизначення та досягнення професійної зрілості. Визначено, що саме задачна організація діяльності психологічної служби сприяє акмеологічному розвитку – досягненню найвищого рівня особистісного та професійного становлення учасників освітнього процесу. Зроблено висновки про інноваційні можливості функціонування акмеологічно зорієнтованої психологічної служби у вищій школі та представлено перспективи впровадження у практику освітнього закладу.

Ключові слова: акмеологія, задачний підхід, психологічна служба університету, професійна діяльність психолога, теорія діяльності, професійний розвиток, консультативна взаємодія.

Oksana Furman, Tetiana Nadvynychna, Arsen Holota. ACMEOLOGICAL POTENTIAL OF THE TASK-BASED ORGANIZATION OF UNIVERSITY PSYCHOLOGICAL SERVICE ACTIVITY

The article explores the potential for implementing the acmeological approach in the work of university psychological services within the context of contemporary transformations in the educational environment. Special attention is given to the significance of the task-based (problem-task) approach as a methodological foundation for organizing the psychologist's professional activity, aimed at supporting the personal and professional development of students. It is emphasized that this approach involves the transformation of students' external difficulties into internally accepted tasks, which stimulate self-development, reflection, emotional maturity, and conscious professional choice, as well as continued engagement in university learning.

A central focus of the study is the organizational-technological model of psychological service activity, which is structured through four key modules: informational-cognitive, regulatory-normative, value-reflective, and spiritual-realizational. This model provides a coherent, step-by-step, and content-rich framework for psychological support of university students. The psychological service is shown to perform not only a consultative function, but also to act as a catalyst for the development of the student's internal potential, personal agency, and responsibility.

The study demonstrates that the systematic activity of university psychological services, when implemented within a task-based framework, contributes to the creation of a developmentally rich educational environment. Within this space, students gradually evolve from a state of initial adaptation to active self-determination and professional maturity. The task-oriented structure of psychological service activity is identified as a key driver of acmeological development – enabling individuals to reach the highest levels of personal and professional growth. The article concludes with a discussion of the innovative

potential of acmeologically oriented psychological services in higher education and outlines perspectives for their practical implementation within educational institutions.

Key words: *acmeology, task-based approach, university psychological service, professional activity of the psychologist, activity theory, professional development; consultative interaction.*

Постановка проблеми. Система вищої освіти на сучасному етапі розвитку функціонує в умовах інтенсивних соціокультурних змін, які зумовлюють зростання вимог до особистісного й професійного становлення усіх учасників освітнього процесу. Відповідно до цього змінюється й роль ЗВО, який сьогодні постає як самодостатній освітньо-науковий осередок, діяльність якого спрямована на забезпечення умов гармонійного розвитку особистості фахівця, його самореалізації в навчальній, професійній та соціальній сферах.

У зазначених умовах істотно зростає значущість психологічної служби університету – спеціалізованого структурного підрозділу, діяльність якого спрямована на комплексну підтримку учасників освітнього процесу. Зокрема, йдеться про «різномісний стимулювання збагачення гуманістичного потенціалу міжособистісних стосунків учасників освітнього процесу, а відтак створення умов для розвитку суб'єктно-індивідуального потенціалу особистості, більш адекватного усвідомлення молоддю шляхів свого персонального і соціального становлення на етапі професійного навчання, підвищення власної психоемоційної стійкості у подоланні різних життєвих труднощів і проблем» [14, с. 80].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на складність та багатоаспектність завдань, які нині змушені вирішувати психологи в закладі вищої освіти стає зрозуміло, що їх професійна діяльність має виходити за межі суто адаптаційної або консультативної функції. Так, серед значної кількості завдань, які виконують фахівці ПСУ пріоритетним та стратегічно важливим нині є психологічний супровід процесів самовдосконалення та розкриття акмеологічного потенціалу особистості (О. Гуменюк (Фурман), В. Гладкова, О. Дубасенюк, В. Радул, А. Рацул та ін.) що, своєю чергою, сприяє підвищенню ефективності освітньої взаємодії та якості вищої освіти загалом. Виконати його можливо лише за умов поступового, технологічно вивірено на чітко спланованого процесу досягнення суб'єктом нових, вищих рівнів компетентності, самосвідомості та професійного зростання. Значним потенціалом в реалізації таких вимог володіє *задачний підхід* (Г. О. Балл, В. М. Глушков, Г. С. Костюк, О. Є. Самойлов, Т. Л. Надвинична, А. В. Фурман та ін.), відповідно до засадничих положень якого

будь-яку свідому активність доцільно розглядати як цілісну динамічну систему, що реалізується у формі послідовної постановки та розв'язання задач різної природи – пізнавальних, комунікативних, мотиваційних, особистісних тощо та відшукування оптимального розв'язку виявленої психосоціальної проблеми, передусім учнівської чи студентської, викладацької чи батьківської, своєї власної. І якщо таке взаємозбагачувальне поєднання вдається, то це й забезпечує високоякісний результат у знятті актуалізованої людської проблемності [15, с. 50–51]. Конструктивний потенціал цього підходу виявляється, зокрема, у здатності структурувати діяльність, забезпечуючи її системний, смислотворчий, рефлексивний і розвивальний характер [16].

Формулювання мети статті (постановка завдання): обґрунтування акмеологічного потенціалу системної діяльності психологічної служби університету, розглянутої як сукупність постановки і розв'язування професійних задач в умовах проблемно-ситуаційного освітнього простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виконуючи комплексну місію психологічного супроводу, психологічна служба університету зrealізовує низку завдань, спрямованих на створення сприятливого соціально-психологічного середовища, забезпечення психологічної безпеки та розвитку особистісного й професійного потенціалу учасників освітнього процесу. Їх досягнення відбувається в межах основних напрямів роботи даного структурного підрозділу – психодіагностика, психоконсультація, психопрофілактика, психокорекція, просвіта [6; 11–13]. Кожен із цих напрямів реалізується через конкретні задачі, які щоденно виконуються практичними психологами: консультація студентів у кризових ситуаціях, проведення психодіагностичних обстежень, розробка тренінгових програм для розвитку емоційного інтелекту, профілактика деструктивної поведінки, формування навичок саморегуляції, просвітницька робота з викладачами тощо.

Так, відправною точкою у діяльності фахівців ПСУ ЗВО є психодіагностична робота, що передбачає систематичне вивчення психологічного стану студентів і динаміки їх адаптації до умов освітнього довкілля [12]. Результати такого моніторингу в подальшому стають підґрунтям для прийняття рішень щодо корек-

ційних заходів, спрямованих на зниження тривожності, профілактику вигорання, розвитку необхідних соціально-психологічних компетентностей тощо. Просвітницька функція служби, в тому числі і в роботі з викладачами, забезпечує розширення психологічної культури університетської спільноти, стимулює усвідомлення важливості психологічної підтримки в освітньому процесі.

Незважаючи на важливість усіх вищезначених напрямків діяльності, базовим видом взаємодії в цьому контексті виступає саме психологічне консультування, що забезпечує підтримку усіх учасників освітнього процесу у вирішенні особистісних труднощів, подоланні кризових ситуацій, оптимізації психоемоційного стану тощо.

Перелічені напрями роботи психологічної служби формують взаємопов'язану систему задач, реалізація яких забезпечує її цілісне функціонування як суб'єкта розвитку освітнього простору. Вони мають спільну стратегічну мету – створення умов для особистісного зростання, психологічної безпеки та розкриття потенціалу всіх учасників освітнього процесу.

Їх об'єднання у єдину довершену систему можливе лише за умов володіння технологією, яка містить усі необхідні складові, зорієнтовані на прогнозовані результати та у якій чітко прописані конкретні кроки їх досягнення. Прикладом цього може стати *оргтехнологічна модель діяльності психологічної служби університету*, запропонована проф. А. В. Фурманом та Т. Л. Надвиничною. Механізми її реалізації «У взаємодоповненні обґрунтовують панорамну архітектуру ефективного здійснення працівниками ПСУ ЗВО різноаспектного психологічного практикування в контекстах як ситуаційно-вчинкового культуротворення, так і згармонювання буденного духовного життя всіх учасників організованого освітнього процесу» [13, с. 104]. Остання презентована авторами у вигляді матриць-таблиць, які описують чотирьохетапний модульний цикл: інформаційно-пізнавальний, нормативно-регулятивний, ціннісно-рефлексивний і духовно-реалізаційний та є ефективним інструментом у руках фахівців-психологів щодо детального визначення напрямів, етапів, завдань, змісту, форм, методів, засобів і, найголовніше, містять прогнозовано узмістовлений результат їхньої діяльності зі студентами. Кожен етап здійснюється в динамічній взаємодії, що активізує когнітивний, емоційний, поведінковий і духовний компоненти Я-концепції, сприяючи її гармонійному розвитку [2; 10; 15].

Дана модель сутнісно вирізняється з-поміж інших тим, що розглядає студента, який навчається у ЗВО, в динаміці його особистісного та професійного розвитку та передбачає цілеспрямовану ритмічну роботу психологів із свідомістю і самосвідомістю студентів як індивідів, суб'єктів, особистостей, індивідуальностей та універсумів. Відповідно до засадничих ідей даного підходу студент, навчаючись у ЗВО, долає тривалий шлях самопізнання та становлення: він розвивається спочатку від індивіда до суб'єкта з активною життєвою позицією, потім до унікальної особистості з виразною Я-концепцією і, зрештою, переходить до рівня «універсуму» – усвідомленої цілісності свого буття» [14]. Цей процес проходить крізь певні кризові періоди – вибір професії, залежність від батьків, формування інтимних стосунків, адаптація до навчання та планування майбутнього. Завдання ПСУ полягає в тому, щоб, ураховуючи вікові психологічні особливості і широкий спектр методів, створити умови для успішного проходження студентом всіх етапів цього складного процесу – як у професійному, так і в особистісному аспектах. Саме такий підхід не лише уможлиблює обґрунтування роботи фахівців психологічної служби як цілісної та логічної системи постановки та розв'язування різноманітних задач [1; 5; 8], а й володіє технологією досягнення найвищого рівня особистісного розвитку здобувачів освіти, а відтак має чітко виражений акмеологічний потенціал [3; 7; 9].

Нагадаємо, що поняття «акме» охоплює процес удосконалення людини на всіх етапах її життєдіяльності, сприяє гармонійному розвитку свідомості та активності як окремих осіб, так і соціальних груп. Воно ґрунтується на переконанні у потенціалі масового самовдосконалення та оптимістичному ставленні до людини і її майбутнього, що виражено в ідеях антропологічного акмеїзму [3]. На думку більшості науковців, котрі займаються дослідженням даної проблематики, акмеологія у сфері освіти постає методологічним інструментом, що дає змогу створити умови для ефективного досягнення фахівцем високих рівнів професійної компетентності, а також виявлення і розвитку його соціально значущих і творчих рис [7].

Особливість акмеології полягає в тому, що вона досліджує не будь-який розвиток у процесі навчання і виховання, а саме той, що спрямований на досягнення вершин зрілості, має динамічний і випереджальний характер. Вона зосереджує увагу на тому, як індивід, опановуючи соціальні й професійні стандарти, формує власну ефективну страте-

гію професійного і особистісного зростання відповідно до своїх інтересів, здібностей та ресурсів, аналізує взаємозв'язок між особистісним і професійним розвитком, а також узгодженість етапів соціалізації та професіоналізації.

Відповідно до зазначеної моделі, оргтехнологічний цикл діяльності ПСУ охоплює чіткі фази: виявлення проблеми, постановку мети, збір даних, реалізацію заходів, аналітику й рефлексію – «самозвіт» психолога, що оцінює ефективність й визначає напрямки розвитку [13]. Цей підхід узгоджується з кредитно-модульною системою освітньої організації, спрямованою не тільки на передачу знань, а й на формування відповідальної, духовно збагаченої особистості.

До прикладу, на першому курсі основне завдання психолога – сприяння адаптації та самопізнання студента, на другому – розвиток його соціально-ціннісної ідентичності, на третьому–четвертому – професійний супровід процесу його особистісного та професійного становлення, а на п'ятому–шостому – наставництво у його духовно-моральному самовизначенні та досягненні вершин саморозвитку. Таким чином, через модульну систему й задачний підхід забезпечується системний розвиток когнітивної, емоційної, вольової і духовної сфер Я-концепції, що готує випускника здатним мислити стратегічно, адаптуватися, приймати відповідальні рішення й зростати далі в професії [15].

Усе це дає змогу чітко окреслити роль психолога на даному шляху, який має забезпечити фаховий супровід здобувача освіти на всіх етапах зазначеного процесу: від початкового усвідомлення кожним з них проблемної ситуації до остаточного прийняття особистісної задачі як життєвої мети. При цьому він сприяє розвитку рефлексивної здатності клієнта, допомагає актуалізувати внутрішні ресурси, переосмислити обставини і підвищити рівень особистої відповідальності. Як підкреслює Т. Л. Надвичина, критичним моментом у цьому процесі є здатність клієнта трансформувати зовнішню проблему на внутрішню задачу – саме це забезпечує перехід до активної позиції щодо розв'язання труднощів і є основою для подальшого особистісного зростання [4].

Зауважимо, що задачна організація діяльності психолога в межах університетської служби дає змогу не лише забезпечити психологічну допомогу учасникам освітнього процесу, а й реалізувати акмеологічний потенціал консультативної практики, адже вона створює умови для формування здатності до самостій-

ного вирішення особистісно значущих задач, що є важливою ознакою професійної зрілості та внутрішньої автономії особистості.

В ході такої проблемно-діалогічної взаємодії психолога і клієнта останній поступово довизначає і перевизначає початково поставлену задачу, доки не знаходить власне її вирішення [5; 11]. Таким чином, професійна діяльність набуває характеру спільного розв'язання задачі, де психолог виступає фасилітатором, наставником, а клієнт – активним суб'єктом змін у своєму житті. За підсумками кожного повного циклу такої роботи доцільно виділяти рефлексивну стадію, під час якої сам психолог аналізує ефективність власних дій у процесі вирішення поставлених задач, порівнює отриманий результат із очікуваним. Така саморефлексія стає критерієм його професійного зростання, показником здатності критично оцінювати методи роботи і відокремлювати зовнішній ефект від реальної користі для клієнта. Це також дає змогу психологу накопичувати досвід, удосконалювати власні підходи й підвищувати професійну майстерність, що має виразний акмеологічний зміст.

У контексті акмеологічного підходу, надзвичайно важливим є врахування потенціалу освітнього довкілля як простору формування особистості, здатної до саморозвитку й самореалізації. Концепція проблемно-ситуативного навчання, розроблена А. В. Фурманом та його науковою школою, обґрунтовує думку про те, що активне задіяння студентів до розв'язання навчальних проблем сприяє інтенсифікації розвитку їхнього критичного мислення, творчого потенціалу та професійних компетентностей [12–14; 17]. Університетське оточення, будучи насичене освітніми, міжособистісними та екзистенційними викликами, природно формує поле для виникнення широкого спектра проблемних ситуацій – від суто навчальних до психологічно складних, зумовлених особистісним самовизначенням, адаптацією чи соціальною взаємодією.

З огляду на це, діяльність психологічної служби постає вагомим чинником цілеспрямованого моделювання та супроводу процесів особистісного становлення студентів. Вона не лише надає психологічну підтримку в подоланні труднощів, а й перетворює освітні та життєві проблеми на каталізatori розвитку. Завдяки використанню задачного підходу даний структурний підрозділ фактично виконує функцію акмеологічного модератора – допомагає трансформувати деструктивні переживання, кризи чи невизначеність у внутрішньо прийнятні задачі, розв'язання

яких сприяє самопізнанню та набуттю нових форм особистісної ефективності.

Отже, психологічна служба університету, діючи в координатах задачного та проблемно-ситуативного підходів, інтегрується в структуру освітнього процесу як чинник цілеспрямованого впливу на формування акмеологічної здобувачів ЗВО. У результаті такої діяльності активізуються процеси усвідомлення цінностей, осмислення професійного покликання, формування реалістичної самооцінки та життєвих орієнтирів, що сукупно є маркерами особистісної зрілості.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У сучасних умовах трансформації системи вищої освіти зростає роль університету як осередку не лише знань, а й особистісного, професійного та духовного становлення майбутнього фахівця. З огляду на це, функціонування психологічної служби університету набуває системної, стратегічної ваги, а її діяльність виходить за межі традиційного консультування чи супроводу адаптаційних процесів. ПСУ розгортає свою роботу як комплексна, інтегрована система підтримки учасників освітнього процесу в координатах акмеологічного та задачного підходів.

Розглянута в роботі оргтехнологічна модель діяльності психологічної служби університету є ефективним інструментом реалізації акмеологічного потенціалу освітнього простору. Завдяки структурованості на чотири взаємопов'язані модулі (інформаційно-пізнавальний, нормативно-регулятивний, ціннісно-рефлексивний і духовно-реалізаційний) та опорі на задачну організацію професійної діяльності, ця модель уможливує здійснення цілеспрямованого та прогнозованого впливу на формування у студентів як професійної, так і особистісної зрілості. Її реалізація також створює умови для поєднання особистісних запитів здобувачів освіти з динамікою їхнього професійного розвитку, забезпечуючи зростання їх самосвідомості, відповідальності, здатності до рефлексії й стратегічного мислення.

Задачний підхід є методологічно виваженим способом організації діяльності психолога: він дає змогу формувати стратегії подолання проблемних ситуацій шляхом перетворення зовнішніх труднощів на внутрішньо прийнятні задачі, забезпечує суб'єкту активність клієнта, розкриває його потенціал до саморозвитку, сприяє розвитку автономності й здатності до самостійного прийняття рішень. З погляду акмеології, саме така діяльність і є критично важливою умовою досягнення професійної зрілості особистості.

Психологічна служба, діючи на перетині освітніх, соціальних та екзистенційних запитів студентства, виконує функцію посередника між зовнішніми вимогами академічного довкілля та внутрішнім світом особистості. Завдяки цьому вона стає акмеологічним модератором освітнього простору – активізує самопізнання, конструювання власної Я-концепції, формування ціннісних орієнтацій і професійного покликання.

Таким чином, результати проведеного теоретико-рефлексивного аналізу дають підстави стверджувати, що задачна організація діяльності психологічної служби університету має значний акмеологічний потенціал. Її реалізація забезпечує створення умов для гармонійного розвитку особистості на всіх рівнях – когнітивному, емоційно-вольовому, соціальному та духовному. У межах такої моделі освітній процес перестає бути лише передачею знань, натомість стає простором особистісного формування і становлення зрілого суб'єкта життєдіяльності. Випускник, що пройшов через задачно організоване довкілля психологічного супроводу, здатний не лише виконувати професійні функції, а й мислити стратегічно, приймати виважені рішення, підтримувати психічне здоров'я та адаптуватися до змін. Відтак психологічна служба у ЗВО є важливою ланкою в реалізації компетентнісного, особистісно зорієнтованого та акмеологічного підходів, що сприяють підготовці конкурентоздатного, відповідального і соціально зрілого фахівця.

Література:

1. Алексеева Г., Тихонова Л., Антоненко О., Овсянніков О. Компетентнісний підхід у професійній освіті та інтеграція практико орієнтованих задач для розвитку сучасної особистості. *Нова педагогічна думка*. Рівне: РОШПО, 2025. № 1 (121). С. 81–88.
2. Гуменюк (Фурман) О. Є. Теорія і методологія інноваційно-психологічного клімату загальноосвітнього закладу: монографія. Ялта-Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 340 с.
3. Дубасенюк О. А. Акмеологічний підхід як стратегічний орієнтир особистісно-орієнтованої педагогічної освіти. *Проблеми освіти*. 2015. № 84. С. 25–31.
4. Надвинична Т. Л. Крупник З. І. Task organization of professional activity of a psychologist. *Психологія і суспільство*. 2024. № 1. С. 197–203.

5. Надвинична Т. Л. Психологічне проектування вчителем системи навчальних задач: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. "Педагогічна та вікова психологія". Тернопіль, 2009. 286 с.
6. Панок В. Г., Острова В. Д. Психологічна служба вищого навчального закладу (організаційно-методичні аспекти). Київ: "Освіта України", 2010. 230 с.
7. Пинзеник О., Орбан В. Акмеологічний підхід як методологічний орієнтир професіоналізації освітнього процесу у закладах вищої освіти. *Молодь і ринок*. № 1 (221), 2024. С. 97–100.
8. Проколієнко, Л. М., Балл, Г. О. Проблема співвідношення навчання, виховання і психічного розвитку в науковій спадщині Г.С. Костюка. Психологія: Республіканськ. Наук.-метод. зб. Вип. 25. Київ: Рад. школа, 1985. С. 3–11.
9. Фундаментальна акмеологія – наука ХХІ століття: монографія / редкол. В.О. Огнев'юк, В. М. Гладкова, Я. С. Фруктова. Київ : Інтерсервіс, 2019. 206 с.
10. Фурман А. А. Психологія смисложиттєвого розвитку особистості: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 508 с.
11. Фурман А. В. Теорія навчальних проблемних ситуацій: психолого-дидактичний аспект: монографія. Тернопіль: Астон, 2007. 300 с.
12. Фурман А. В., Надвинична Т. Л. Діагностичний напрям узмістовлення діяльності психологічної служби університету. *Психологія і суспільство*. 2014. № 3. С. 69–101.
13. Фурман А. В., Надвинична Т. Л. Психологічна служба університету: від моделі до технології. *Психологія і суспільство*. 2013. № 2. С. 80–104.
14. Фурман А.В. Сфера психології у вітакультурному парадигмальному обґрунтуванні. *Освіта і управління*. 2007. Т. 11, № 2. С. 50–56.
15. Фурман О. Є. Я-концепція як предмет багатоаспектного теоретизування. *Психологія і суспільство*. 2018. № 1–2. С. 38–67.
16. Фурман А. В. Архетектоніка теорії діяльності: рефлексивно-вчинковий сценарій метаметодологування. *Психологія і суспільство*. 2022. № 1. С. 7–94.
17. Furman O., Shandruk S., Gerasymova E., Panok V., Vasylkiv O., Lukashuk M. Psychological and educational support of students' self-regulation development. *International journal of management (IJM)*. Vol. 11, Issue 4. P. April 2020. P. 326–338.

Дата надходження статті: 26.06.2025

Дата прийняття статті: 15.07.2025

Опубліковано: 01.10.2025